

О. С. Юрценюк

**ОСОБЛИВОСТІ НЕПСИХОТИЧНИХ ПСИХІЧНИХ РОЗЛАДІВ У СТУДЕНТІВ
ЗАЛЕЖНО ВІД СПЕЦІАЛЬНОСТІ НАВЧАННЯ**

О. С. Юрценюк

**Особенности непсихотических психических расстройств у студентов
в зависимости от специальности обучения**

О. S. Yurtseuyuk

Peculiarities of nonpsychotic mental disorders in students depending on specialty they learn

Стан здоров'я студентів вишив привертає все більшу увагу фахівців різних галузей медицини. Під час порівняння психічного здоров'я різних груп населення виявилось, що стосовно студентства ця проблема є найбільш актуальною. Метою дослідження було вивчення особливостей непсихотичних психічних розладів (НПР) у студентів залежно від спеціальності навчання, курсу навчання, статі. Протягом 2015—2017 рр., з дотриманням принципів біоетики та деонтології проведено суцільне комплексне обстеження 1235 студентів. Застосовані методи: клінічний, клініко-психопатологічний, клініко-епідеміологічний, клініко-анамнестичний, експериментально-психологічний та статистичний. В результаті проведеного дослідження виявлено, що з 1235 обстежених студентів у 317 осіб діагностовано НПР, що становило 25,67 %. В гендерному аспекті НПР виявлено у 97 (30,60 %) осіб чоловічої статі та 220 (69,40 %) осіб жіночої статі. Найбільшу схильність до розвитку НПР виявили у студентів спеціальностей «Педіатрія» та «Медицина психологія» — 48,48 %, а найменшу — у студентів філософсько-теологічного факультету — 9,68 %. Найбільш схильними до розвитку НПР виявились студенти 1 та 5 курсів навчання. Отримані результати треба брати до уваги під час побудови системи профілактичних заходів та для своєчасного виявлення та лікування вищезгаданих розладів.

Ключові слова: непсихотичні психічні розлади, студенти, спеціальності навчання, невротичні, пов'язані зі стресом та соматоформні розлади

Состояние здоровья студентов вузов привлекает все большее внимание специалистов различных областей медицины. При сравнении психического здоровья различных групп населения оказалось, что в отношении студенчества эта проблема наиболее актуальна. Целью исследования было изучение особенностей непсихотических психических расстройств (НПР) у студентов в зависимости от специальности обучения, курса обучения, пола. Нами, в течение 2015—2017 гг., с соблюдением принципов биоэтики и деонтологии было проведено сплошное комплексное обследование 1235 студентов. Применены методы: клинический, клинико-психопатологический, клинико-эпидемиологический, клинико-анамнестический, экспериментально-психологический и статистический. В результате проведенного исследования выявлено, что из 1235 обследованных студентов у 317 человек диагностировано НПР, что составило 25,67 %. В гендерном аспекте НПР обнаружено у 97 (30,60 %) лиц мужского пола и 220 (69,40 %) лиц женского пола. Наибольшую склонность к развитию НПР обнаружили у студентов специальностей «Педиатрия» и «Медицинская психология» — 48,48 %, а наименьшее — у студентов философско-теологического факультета — 9,68 %. Наиболее склонными к развитию НПР оказались студенты 1 и 5 курсов. Полученные результаты необходимо учитывать при построении системы профилактических мероприятий и для своевременного выявления и лечения вышеупомянутых расстройств.

Ключевые слова: непсихотические психические расстройства, студенты, специальности обучения, невротические, связанные со стрессом и соматоформные расстройства

Health status of students at higher educational institutions draws attention of specialists in different fields of medicine. Comparison of mental health of different population groups determined that this issue is especially urgent concerning students. Objective of the study was investigation of peculiarities of nonpsychotic mental disorders (NPMD) among students depending on the specialty they learn, the year of studies, and sex. In the period from 2015 to 2017 a comprehensive examination including 1235 students was conducted keeping to the principles of bioethics and deontology. The following methods were applied: clinical, clinical-psychopathologic, clinical-epidemiologic, clinical-anamnestic, experimental-psychological and statistical. The study resulted in the following findings: 317 students out of 1235 of all the examined individuals were diagnosed with NPMD (25.67 %). In a gender aspect NPMD was found among 97 (30.60 %) males and 220 (69.40 %) females. The highest susceptibility to the development of NPMD was found among students on specialties "Pediatrics" and "Medical Psychology" — 48.48 %, and the lowest one — among the students of philosophic-theological faculty — 9.68 %. First-year and fifth-year students appeared to be the most susceptible to the development of NPMD. The results obtained should be considered in programming the system of preventive measures in order to timely find and treat the above disorders.

Keywords: nonpsychotic mental disorders, students, specialties of study, neurotic stress-related and somatoform disorders

Стан здоров'я студентів вишив привертає все більшу увагу фахівців різних галузей медицини. Це зумовлено роллю, яку відіграє ця соціальна група в суспільстві. Серед проблем, пов'язаних з охороною здоров'я студентів, вагоме місце посідають нервово-психічні розлади. З порівняння психічного здоров'я різних груп населення виявилось, що стосовно студентства ця проблема є найбільш актуальною [1—3].

За даними літератури, поширеність розладів психіки й поведінки серед підлітків сягає 3227,6 на 100 тис. населення, причому розлади непсихотичного регістру за різними даними становлять від 27—45 % до 58,4 % від усіх хворих із нервово-психічними порушеннями [4, 5].

Мета дослідження — вивчення особливостей непсихотичних психічних розладів у студентів залежно від спеціальності навчання, курсу навчання, статі.

Протягом 2015—2017 рр., з дотриманням принципів біоетики та деонтології (на початку у кожного обстеженого отримували інформовану згоду на проведення дослідження) проведено суцільне комплексне обстеження студентів 1—5 курсів медичних факультетів ВДНЗ України «Буковинський державний медичний університет» (БДМУ) та студентів 1—4 курсів факультету педагогіки, психології та соціальної роботи, філологічного факультету, інституту фізико-технічних та комп'ютерних наук, факультету математики та інформатики, філософсько-теологічного факультету Чернівецького національного університету. В результаті першого скринінгового обстеження ми отри-

мали вихідну групу обстеження кількістю 1679 студентів. Через рік при повторному загальному обстеженні вихідної групи студентів (1679 осіб), ми зібрали 1235 уніфікованих карт, що відповідали загальному критерію включення в дослідження. Отже, надалі ми аналізували результати обстеження 1235 студентів.

Усіх студентів (1235 осіб) було поділено на дві групи — основну та порівняльну. До основної групи увійшли 317 (25,67 %) студентів, у яких було діагностовано непсихотичні психічні розлади (НПР). Для верифікації клінічних особливостей НПР, як порівняльну групу було обстежено 918 (74,33 %) студентів без НПР, практично здорових.

У дослідженні брали участь 852 студенти (68,99 %) БДМУ та 383 студенти (31,01 %) Чернівецького національного університету. Середній вік обстежених $20,15 \pm 0,05$ років. В гендерному розподілі серед усіх обстежених було 365 чоловіків та 870 жінок, відповідно 29,55 % та 70,45 %. Вибірка не мала суттєвих відмінностей за статевим і віковим складом, місцем мешкання, формою навчання. Провідним критерієм включення особи до дослідження було її навчання у вищому навчальному закладі. Обстеження проводили в міжсесійний період.

Застосовані методи: клінічний, клініко-психопатологічний, клініко-епідеміологічний, клініко-анамнестичний, експериментально-психологічний та статистичний.

Психодіагностичне дослідження проводили за допомогою експериментально-психологічних методик: ступінь вираження тривожної симптоматики вивчали за допомогою тесту Спілбергера — Ханіна. Ступінь вираженості депресивної симптоматики оцінювали за допомогою шкали самооцінки депресії Цунга (Zung Self-Rating Depression Scale). Тест адаптований у відділенні наркології НДІ ім. Бехтерева Р. І. Балашовою. Вивчення особистісних особливостей проводили з використанням скороченого багатофакторного опитувальника особистості (СБОУ), розробленого на основі тесту MMPI (Minnesota

Multiphasic Personality Inventory). Рівень алекситимії визначали за допомогою Торонтської алекситимічної шкали (Toronto Alexithymia Scale), створеної G. J. Taylor і співавт. (1985). З метою визначення рівня нейротизму використовували методику експрес-діагностики невротизму К. Хека і Х. Хесса (К. Höck, Н. Hess, 1975).

Основним завданням клініко-психопатологічного методу дослідження було комплексне оцінення психічного статусу обстеженого. Цей метод базувався на загальноприйнятих підходах до психіатричного обстеження шляхом інтерв'ювання та спостереження. Опитування здійснювали із застосуванням дослідницьких діагностичних критеріїв МКХ-10.

Усім обстеженим проводили напівструктуроване інтерв'ю, яке передбачало індивідуальний підхід до кожного студента і було спрямовано на виявлення клінічних симптомів НПР відповідно до діагностичних критеріїв Розділу V «Психічні розлади» МКХ-10. Дані клініко-психопатологічного обстеження реєстрували у додатку до карти обстеження студента. З них і формували базу цих обстежених (у форматі Microsoft Excel XP для Windows) для подальшої статистичної обробки отриманих даних.

В результаті проведеного дослідження виявлено, що з 1235 обстежених студентів у 317 осіб діагностовано НПР, що становило 25,67 %. В гендерному аспекті НПР виявлено у 97 (30,60 %) осіб чоловічої статі та 220 (69,40 %) осіб жіночої статі. Серед 317 студентів основної групи було діагностовано: афективні розлади настрою (F30 — F34) у 79 студентів, що становить 24,92 %; невротичні, пов'язані зі стресом та соматоформні розлади (F40 — F48) виявлено у 187 студентів (58,99 %); поведінкові синдроми, пов'язані із фізіологічними порушеннями та фізичними факторами (F50 — F51.4) — у 20 осіб (6,31 %); розлади зрілої особистості та поведінки у дорослих (F60) діагностовано у 31 студента (9,78 %).

Таблиця 1. Розподіл хворих за діагнозами залежно від статі

Діагноз, рубрика за МКХ-10	Загальна кількість, абс. (n = 371)	Чоловіки (n = 97)		Жінки (n = 220)	
		абс.	%	абс.	%
Афективні розлади настрою (F30 — F34.1)	79	23	23,71	56	25,45
Невротичні, пов'язані зі стресом та соматоформні розлади (F40 — F48.1)	187	62	63,92	125	56,82
Поведінкові синдроми, пов'язані із фізіологічними порушеннями та фізичними факторами (F50 — F51.4)	20	3	3,09	17	7,73
Розлади зрілої особистості та поведінки у дорослих (F60 — F60.7)	31	9	9,28	22	10,0

Як видно з таблиці 1, в основній групі переважали студенти з невротичними, пов'язаними зі стресом та соматоформними розладами (F40 — F48.1) 187 (58,99 %). В статевому розподілі виявлено такі результати: афективні розлади у 23 чоловіків (23,71 %) та 56 жінок (25,45 %), невротичні розлади були виявлені у 62 чоловіків (63,92 %) та 125 дівчат (56,82 %), поведінкові синдроми — у 3 (3,09 %) та 17 (7,73 %) відповідно, розлади зрілої особистості та поведінки у дорослих діагностовано у 9 студентів (9,28 %) та 22 (10,0 %) студенток. Отже, в гендерному розподілі діагнози були фактично однорідними.

В основній групі переважали студенти з невротичними, пов'язаними зі стресом та соматоформними розла-

дами (F40 — F48.1) 187 (58,99 %), на другому місці були афективні розлади настрою (F30 — F34.1) — 79 (24,92 %) осіб, розлади зрілої особистості і поведінки у дорослих (F60 — F60.7) — діагностовано у 31 (9,78 %) студента і на решті поведінкові синдроми, пов'язані із фізіологічними порушеннями і фізичними чинниками (F50 — F51.4) — у 20 (6,30 %) відповідно.

Розподіл всіх обстежених студентів за курсами навчання наведено в таблиці 2.

Серед усіх обстежених студентів на державній формі навчання було 519 студентів (42,02 %), на контрактній формі навчання було 716 студентів (57,98 %). В основній групі на бюджетній формі навчання було 135 (42,59 %) студентів, в порівняльній групі — 384 (41,83 %) особи ($p \geq 0,05$).

Таблиця 2. Розподіл студентів за курсами навчання

Курс навчання	Кількість осіб, абс. (n = 268)	%
1	268	21,70
2	164	13,28
3	268	21,70
4	374	30,28
5	151	12,23
6	10	0,81

Аналізом особливостей НПР у студентів залежно від спеціальності навчання виявлено, що найбільша кількість хворих студентів навчалися за спеціальностями: «Педіатрія» — 53,49 %, «Інформатика (зокрема міжнародна інформатика)» — 46,67 %, «Медична психологія» — 39,13 %. Найменшу кількість НПР діагностовано у студентів спеціальностей «Соціологія» — 9,09 %, «Політологія» — 15,79 %, «Математика» — 18,46 % (табл. 3). Отримані результати можна пояснити різними особистісними характеристиками студентів, які обрали ту чи ту спеціальність.

Таблиця 3. Розподіл обстежених студентів залежно від спеціальності навчання

Спеціальність навчання	Кількість обстежених		
	загальна (n = 1235)	осіб з НПР, абс. (n = 317)	Частка осіб з НПР, %
Економіка (теорія та кібернетика)	21	6	28,57
Інформатика (зокрема міжнародна інформатика)	15	7	46,67
Історія	42	9	21,43
Лікувальна справа	572	142	24,83
Математика (зокрема мат. аналіз, прикладна математика)	65	12	18,46
Медична психологія	23	9	39,13
Педіатрія	43	23	53,49
Політологія	19	3	15,79
Початкова освіта	14	3	21,43
Практична психологія	148	43	29,05
Соціальне забезпечення	8	2	25,00
Соціологія	11	1	9,09
Стоматологія	214	47	21,96
Технічна освіта	12	4	33,33
Фізика	16	3	18,75
Філософія	12	3	25,00

Для підвищення вірогідності результатів ми згрупували студентів за напрямками навчання і отримали такі результати: спеціальність «Стоматологія» — 47 осіб з НПР і це становить 21,96 % від 214 обстежених стоматологів; спеціальність «Лікувальна справа» — 142 (24,83 %) з 572 обстежених; спеціальності «Педіатрія», «Медична психологія» — 32 (48,48 %) хворих з 66 обстежених студентів цих спеціальностей.

Студентів національного університету ми згрупували за спеціальностями (факультетами) та отримали такі результати: інженерно-технічний факультет — у 7 студентів з 28 обстежених виявлено НПР, що становило 25,0 %; факультет математики та інформатики — 19 (26,02 %) хворих з 73 обстежених; філософсько-теологічний факультет — 3 (9,68 %) осіб з НПР з 31 обстеженого; факультет педагогіки, психології та соціальної роботи — 48 (29,63 %) студентів з НПР з 162 обстежених; факультет історії, політології та міжнародних відносин — 13 (19,12 %) хворих з 68 обстежених; економічний факультет — 6 (28,57 %) студентів з НПР з 21 обстеженого.

Отже, найбільшу схильність до розвитку НПР виявили у студентів спеціальностей «Педіатрія» та «Медична психологія» — 48,48 %, а найменшу — у студентів філософсько-теологічного факультету — 9,68 %. Це, відповідно до нашої гіпотези, можна пояснити особистісними характеристиками молодих людей, що обирають ту чи ту спеціальність. Аналізуючи частоту та структуру неспсихотичних психічних розладів у студентів різних спеціальностей вищих навчальних закладів залежно від статі, курсу, форми навчання та спеціалізації виявлено, що здебільшого характерні невротичні, пов'язані зі стресом та соматоформні розлади. Форма навчання не має суттєвого впливу на розвиток НПР. Найбільш схильними до розвитку НПР виявилися студенти 1 та 5 курсів навчання.

Отримані результати треба брати до уваги під час побудови системи профілактичних заходів та для своєчасного виявлення та лікування вищезгаданих розладів.

Список літератури

1. Фальова О. Є., Заїка Є. В. Особистість та пізнавальні процеси студентів у ВНЗ: діагностика, розвиток, корекція : навч. посібник для ВНЗ. Краматорськ, 2005. 402 с.
2. Діагностичні критерії депресивних розладів на етапах надання медичної допомоги / Н. О. Марута, Т. В. Панько, В. Ю. Федченко [та ін.] // Український вісник психоневрології. 2017. Т. 25, вип. 1 (90). С. 135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uvp_2017_25_1_135.
3. Моисеева О. Ю. Психодіагностика індивідуальних особливостей личности. Часть 2. Психодіагностика характера : учебно-методическое пособие. Владивосток : Мор. гос. ун-т, 2007. 253 с. URL: http://pedlib.ru/Books/5/0226/5_0226-1.shtml.
4. Чижкова М. Б. Структура личности студентов-первокурсников с разным уровнем адаптации к образовательной среде медицинского вуза // Интернет-журнал «Мир науки». 2017, Т. 5, № 3. URL: <http://mir-nauki.com/PDF/29PSMN317.pdf>.
5. Осипчукова Е. В., Попова Н. В., Попова Е. В. Адаптация студентов в учреждениях высшего образования: факторный анализ // Современная высшая школа: инновационный аспект. 2016. Т. 8. № 4. С. 66—74. DOI: 10.7442/2071-9620-2016-8-4-66-74.

Надійшла до редакції 12.05.2020

ЮРЦЕНЮК Ольга Сидорівна, кандидат медичних наук, доцент кафедри нервових хвороб, психіатрії та медичної психології ім. С. М. Савенка Вищого державного навчального закладу України «Буковинський державний медичний університет», м. Чернівці, Україна; <http://orcid.org/0000-0002-1450-1530>; e-mail: yurtsenyuk.olga@bsmu.edu.ua

YURTSENYUK Olga, MD, PhD, Associate Professor of the Department of Nervous Diseases, Psychiatry and Medical Psychology of the Higher State Educational Institution of Ukraine "Bukovynskyi State Medical University", Chernivtsi, Ukraine; <http://orcid.org/0000-0002-1450-1530>; e-mail: yurtsenyuk.olga@bsmu.edu.ua